

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ФІЛОСОФІЯ.
ПЕДАГОГІКА.
СУСПІЛЬСТВО**

Збірник наукових праць РДГУ

Випуск 1

Засновано у 2011 році

Рівне – 2011

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60
Ф-561

Рецензенти: **Закович М.М.** – д. філос. н., професор кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

Лісова С.В. – д. пед. н., професор, директор Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, дійсний член АПСН;

Троян С.С. – д. і. н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету

Ф-561 **Філософія. Педагогіка. Суспільство :** Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 1. – Рівне : видавець О. Зень, 2011. – 319 с.

ISBN 978-617-601-024-1

Концепція збірника базується на науковій актуалізації методологічних засад гуманітарного знання і висвітленні духовно-практичного потенціалу наук про людину і суспільство. Розрахований на фахівців гуманітарних і соціально-політичних наук.

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60

ISBN 978-617-601-024-1

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2011

Головний редактор:

Шугасва Л. М. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Булига І. І. – к. філос. н., доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету (відповідальний редактор);

Вербець В. В. – д. пед. н., професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету;

Гон М. М. – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету;

Докаш В. І. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри соціології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Дем'янюк Т. Д. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Дичківська І. М. – к. пед. н., професор кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН (відповідальний редактор);

Жилюк С. І. – д. і. н., професор, завідувач кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»

Литвиненко С. А. – д. пед. н., професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І. В. – д. пед. н., професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН;

Павелків Р. В. – д. псих. н., професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету, академік Академії наук Вищої школи України;

Пальчевський С. С. – д. пед. н., професор кафедри загальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко О. Б. – д. пед. н., професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Т. І. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної), проректор з наукової роботи Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН;

Постоловський Р. М. – к. і. н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, ректор Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, член-кореспондент АПСН;

Саух П. Ю. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, ректор Житомирського державного університету імені Івана Франка, академік Академії наук Вищої школи України;

Стоколос Н. Г. – д. і. н., професор, завідувач кафедри філософії і соціальних наук Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету;

Швецова-Водка Г. М. – д. і. н., професор кафедри бібліотечознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яроцький П. Л. – д. філос. н., професор, головний науковий спеціаліст Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

Друкується за рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
Протокол № 10 від 27 травня 2011 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
Серія KB № 17745-6595P

Адреса редакції: кафедра філософії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027

ЗМІСТ

Філософія

<i>Гур'янова І. Е.</i>	9	Принцип об'єктивності історії та історичного в пізнанні соціальних явищ
<i>Заглинська Л. В.</i>	22	Філософія економіки ХХ ст. в контексті сучасних соціально-економічних трансформацій
<i>Коберник Н. І.</i>	35	Феномен Кирила і Мефодія: культурно-релігійний аспект
<i>Шугаєва Л. М.</i>	46	Ідейно-світоглядна трансформація православного сектантства в Україні
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.</i>	54	Глобалізація та іслам
<i>Шевчук К. С.</i>	64	Основні аспекти теорії цінності Романа Інгардена
<i>Шевчук Д. М.</i>	76	Постмодерні виміри політичної філософії

Педагогіка

<i>Безкорвайна О. В.</i>	90	Проблема особистісного самоствердження в педагогічних дослідженнях
--------------------------	----	--

<i>Генсіцька- Антонюк Н. О.</i>	102	Роль системи освіти у формуванні гендерної ідентичності особистості
<i>Гудовсек О. А.</i>	110	Естетичне виховання в філософському ракурсі (історичний аспект)
<i>Дем'янюк Т. Д.</i>	120	Теоретико-методологічні засади формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця
<i>Дичківська І. М.</i>	129	Інноваційні підходи у побудові виховного простору школи Саммерхілл
<i>Кособуцька Г. П.</i>	141	Діалогічний рівень підготовки майбутнього педагога: теоретико-методологічні основи
<i>Петренко О. Б.</i>	154	Гене́за гендерного підходу до освіти у контексті української філософської думки
<i>Поніманська Т. І.</i>	165	Гуманізм як ціннісна характеристика педагогічної діяльності
<i>Пироженко Л. В.</i>	176	Проблеми підручникотворення у період реформування змісту загальноосвітньої школи (1964-1976 рр.)
<i>Рицька Н. Ф.</i>	186	Педагогічні аспекти гендерного виховання молодших школярів

<i>Сорочинська Т. А.</i>	195	Становлення професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних закладах Рівненщини (1939-1941 рр.)
<i>Тимочко І. Б.</i>	206	Особливості організації напрямів просвітницької діяльності православних братств Волинської губернії
<i>Ціпан Т. С.</i>	217	Формування громадянськості у підлітків в умовах дитячо-юнацьких об'єднань

Суспільство

<i>Булига І. І.</i>	228	Релігійно-церковне життя Волині у контексті політичних трансформацій (1939-1941 рр.)
<i>Ворон О. П.</i>	238	Місіонерська діяльність Римокатолицької церкви в умовах незалежності української держави
<i>Гон М. М.</i>	250	Забезпечення прав етнічних меншин у Другій Речі Посполитій
<i>Дубей В. І.</i>	262	Правові засади співпраці України з ЄС у галузі міжнародних автомобільних перевезень

<i>Жилюк С. І.</i>	272	Роль духовенства Волині–Житомирщини у соборному русі 1920-х рр.
<i>Мишков В. Я.</i>	286	Діяльність митрополита Адріана (Четвергова) в контексті модернізації Російської Старообрядницької православної Церкви
<i>Слесаренко А. В.</i>	296	Чеський андеграунд 70–80-х років ХХ ст.: історико-культурний аналіз
<i>Шеретюк Р. М.</i>	305	Окремі аспекти конверсії греко-уніатів Правобережної України до римо-католицизму наприкінці ХVІІІ ст.

17. Старообрядцы сделали ставку на молодость // Газета «Коммерсантъ» – № 198 (3282). – 2005. – С. 7–8.
18. Таранець С. В. Старообрядчество Подолии / С. В. Таранець / – К., 2000. – 239 с.
19. Таранець С. В. Старообрядчество в Российской Федерации конца XX – начала XXI вв. // Судьба старообрядчества в XX – начале XXI вв.: история и современность. – К., 2008. – Вип. 2. – С. 44–76.
20. Федорова А. І. Становище старообрядницьких церков у XIX століті / А. І. Федорова // Культура народів Причорномор'я. Науковий журнал. – 2002 – № 1. – С. 131–134.
21. Фицман О. М. Жизнь по вере: тихвинские карелы-старообрядцы – М. : Индрик, 2009 – 408 с.

УДК: 943.7.088

Слесаренко А.В.

ЧЕСЬКИЙ АНДЕГРАУНД* 70-80-Х РОКІВ ХХ СТ.: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ

У статті автор проаналізував розвиток чеського андеграунду 70–80-х років ХХ ст.

Ключові слова: андеграунд, «паралельна культура», Чехія.

В статье автор проанализировал развитие чешского андеграунда 70–80-х годов ХХ в.

Ключевые слова: андеграунд, "параллельная культура", Чехия.

The author analysed development chech underground 1970-1980 years.

Key words: underground, "parallel culture", Czech.

Андеграунд (англ «підпілля») визначення мистецького і життєвого стилю, який знаходиться в опозиції до офіційної культури і всіх форм суспільного конформізму.

Постановка проблеми. Встановлення комуністичної диктатури у Чехословаччині в лютому 1948 р. спричинило

підпорядкування культури і духовного життя ідеології правлячої партії. Наукова та творча інтелігенція виявилась безпосередньо економічно пов'язаною із державою відносинами «найманець-роботодавець». Через систему творчих спілок була організована уся нова видавнича діяльність і політика стипендій та замовлень. Усі творчі спілки створювались за єдиним зразком, мали схожі ієрархію, структуру і займали у своєму напрямі монопольне становище [4, s. 165]. Якщо у період між двома світовими війнами чеське культурне життя характеризувалося наявністю багатьох напрямів та відсутністю канонізації певної тенденції, то після 1949 р. відбулось звуження і обмеження творчого процесу, рамками «соціалістичного реалізму», ототожнення ідеології (пропаганди) із культурою в утилітарному значенні.

Стан наукової розробки проблеми. У сучасній українській історіографії окремі питання досліджуваної теми частково висвітлені у працях Р. Постоловського, С. Віднянського, С. Мотрук, В. Приходька, О. Зарицького та інших.

Виклад основного матеріалу. Після придушення «Празької весни» низка творів, авторів, і навіть наукових дисциплін оголошувалися «небажаними». За свідченням одного з «нормалізаторів» (Я. Фойтіка) з творчих спілок було звільнено майже 50% комуністів. Редакції журналів і видавництв отримали суворі інструкції щодо заборони публікацій праць виключених з КПЧ і взагалі тих, хто потрапив до чорних списків «нормалізації». Міністерство культури ЧССР опублікувало перелік кінофільмів та грамплатівок, демонстрація і продаж яких суворо заборонялась [9, s. 22].

Наслідком політичного тиску й ідеологічної цензури був внутрішній розкол культури і духовного життя на офіційну і неофіційну чи легальну і нелегальну частини. Перманентний конфлікт тоталітарної влади з культурою, обумовлений прагненням першої ліквідувати будь-яке вільне мислення, призвів до виникнення незалежних від держави форм культурного життя, «паралельної культури». Відтак *метою* нашої статті постає аналіз розвитку чеського андеграунду у 70–80-х роках ХХ ст. У статті «Шість нотаток про культуру» (1984 р.) В. Гавел зазначав: «Паралельна культура» є ніщо більше і ніщо менше, ніж культура,

яка з тих чи інших причин не може впливати на суспільство тими засобами масової інформації, якими керує держава так, як і через усі видавництва, друкарні, театри, концерти, наукові установи та ін. Ця культура функціонує у друкарських машинках, приватних будинках, майстернях, сараях тощо» [5, s. 145].

Соціокультурною передумовою розвитку нонконформістських культурних проявів виступає поява такої соціальної категорії як масова інтелігенція або багаточисельний освічений клас. Він стає «обличчям» і «авангардом» молодого покоління, в якому складається величезний потенціал розумової праці [2, с. 8].

Чеська «паралельна культура» 1970–1980-х років представлена кількома складовими частинами. Її перший найрадикальніший сегмент утворював так званий андеграунд, що складався, насамперед, з музичних рок-груп. Ігноруючи тоталітарний режим, його інституції, андеграунд являв собою форму свідомого опору.

Цей рух орієнтувався на галузь мистецтва, творчу незалежність, замкненість до власного світу [10, s. 122]. Для андеграунду характерним є дотримання специфічної «духовної моралі» – наголошення на автентичності творчості, не прагнення широкої публіки (що могло розглядатися як аматорство чи дилетантство), створення особливої поетики, наповненої сленгом і вульгаризмом, естетична відокремленість. За словами лідера групи «Psi vojáci» Ф. Топола, «андеграунд не лише музичний стиль, художній чи літературний або мистецтво взагалі, то є стиль життя, в андеграунді може бути і не творча людина» [3, s. 19].

Найдинамічнішою складовою «паралельної культури», її авангардом, безумовно, був андеграунд. На його виникнення у Чехословаччині вплинула західна рок-сцена: творчість «Beatles», «Rolling Stones», інновації американських груп андеграунду (у розумінні некомерційності) Дж. Хендрікса «Experience», Дж. Моррісона «Doors», різні музичні проекти Ф. Заппи, Ф. Е. Сандерса, А. Гінсберга. У середині 1960-х років з'являються багаточисельні неформальні об'єднання і групи молоді. Вони стали свого роду реакцією на посилення негативних явищ у суспільному житті, діяльності традиційних інститутів соціалізації і сприяли адекватному виявленню прагнення юнацтва до самоутвердження,

неординарності, незалежності. Найбільшого поширення набули спонтанні молодіжні групи за інтересами, які створювалися на основі загального захоплення, виду дозвілля, наслідування вибраного типу поведінки. Так, у Празі сформувалися субкультурні угруповання «сходників» і «містяників» (так називали молодих людей, які збиралися на сходах Національного музею і на Карловому мості). Упродовж 1968–1969 рр. напівофіційний статус мав «Хіппі-клуб». Відкривалося чимало театрів «малих форм», студентських, молодіжних, рок клубів. Приїзд у 1965 р. до Праги «бітницької легенди» А. Гінсберга обумовив популярність літератури американських «бітників». Цей напівофіційний рух молоді другої половини 60-х став безпосереднім підґрунтям чехословацької андеграундної співдружності 1970-х років [7, s. 170–171].

Неабияку роль у становленні андеграунду відіграв І. М. Їроус (псевдонім «Магор»). Як мистецтвознавець, він своїми статтями «Нерівноправний шлюб чи заручини біт-музики та образотворчого мистецтва» (1968 р.) і «Сьоме покоління романтиків» (1969 р.), присвячених творчості попередниці «The Plastic People of the Universe» «The Primitives Group» та опублікованих у журналі «Вітварна праце а дівало» («Výtvarna práce a divadlo»), сприяв налагодженню контактів теоретиків-мистецтвознавців, художників і літераторів з так званої «Кржіжовницької школи» (до її складу, крім І. М. Їроуса, входили К. Непраш, Я. Стеклік, О. Славік, З. Сіон, Р. Немец, О. Ганел, Н. Плішкова) з рок-музикантами. Встановлені зв'язки започаткували формування андеграундної співдружності.

На відміну від інших течій незалежної культури, андеграунд фактично відразу самоідентифікував себе як «підпілля». Розгін правоохоронцями концерту у Рудольфові поблизу Чеських Будейовіц у березні 1974 р. визначив його трансформацію з культурно-суспільного підпілля «в собі» у підпілля «для себе». Андеграундна співдружність перестала розглядати своє становище як певне вимушене тимчасове «зло» і почала усвідомлювати його довготривалість. Позитивними наслідками цього самоусвідомлення були взаємоповага, «солідарність вигнанців», соціальна рівність. З'явилися і негативні тенденції: смиренність з ізоляцією, самозаспокоєння, «втеча до світу снів», відхід від колективізму [12, s. 74].

Якщо серед дисидентів, альтернативи і «сірої зони» домінували зв'язки на професійній основі (політичний, історичний, літературний, мистецький напрями), то андеграунд інтегрував найрізноманітніші культурно-мистецькі прояви: від рок-музики, літератури, образотворчого мистецтва до гуманітарних наук і філософської рефлексії [1, с. 80]. Крім рок-музикантів (групи «The Plastic People of the Universe», «DG-307»), які були засновниками андеграундного братства, до його складу входили співаки-фольклористи (К. Соукуп (псевдонім «Чарлі»), С. Карасек, П. Клузак, Ф. Горачек (псевдонім «Черт»), М. Скаліцкі), художники (П. Заїчек, Я. Шафранек, З. Бенішек, І. Водражкова, В. Карлік), фотографи (Я. Сагл, П. Прокеш, Я. Кукал, Г. Вілсонова), кінематографісти (Я. Сагл, М. Вранек, Л. Дрозд (псевдонім «Чародей»), релігійні проповідники (С. Карасек, А. Бржезіна, Я. Козлік), філософи (Е. Бонди, І. Немец), літературні критики (Я. Лопатка, А. Станковіч), публіцисти, журналісти (Ф. Старек, Я. Топол, І. Лампер, М. Водражка).

В історії чеського андеграунду 1970–1980-х років можна виділити кілька етапів розвитку. Перший етап (1974–1975 рр.) характеризується інтенсифікацією процесу власного самоусвідомлення. Латентний конфлікт з тоталітарним режимом переріс у відкриту конфронтацію після подій у Рудольфові. Проголошена І. М. Їроусом теза: «Краще не грати взагалі, ніж грати те, що сприймає істеблішмент», стала визначальною для більшості митців андеграунду [6, s. 542]. Окрім чесько-будейовицького «злому» самоідентифікації андеграунду сприяли наступні події:

- проведення першого фестивалю «другої культури» (вересень 1974 р., Поступіці поблизу Бенешова);
- презентація утопічного роману Е. Бонди «Інвалідні брати і сестри» восени 1974 р. на авторському читанні у ресторані «На Віглідце» (Прага). У творі автор закликав до підпільного способу життя;
- видання збірника поезій, присвяченого 45-річчю Е. Бонди. Упорядковане І. М. Їроусом видання було запропоноване «андеграундному суспільству» 20 січня 1975 р. До збірника увійшли твори П. Лампла, І. Прохазки, Н. Плішковой, Я. Коржана, С. Карасака, В. Брабенеца, Ф. Панека, К. Соукупа, Й. Вондрушки і

П. Заїчека. Більшість з цих авторів, дебютувавши у самвидаві, склали основу андеграундної літератури;

- оприлюднення тексту І. М. Їроуса «Справа про третє чеське музичне відродження» (лютий 1975 р.). Цей твір став маніфестом андеграунду і проголошував:

- андеграунд не можна розглядати як певний мистецький напрям чи стиль;

- андеграунд є духовною позицією інтелектуалів і митців, які усвідомлюють свою протидію світу, в якому живуть;

- андеграунд утворюють люди, які переконані, що у легальних рамках не вдається нічого змінити;

- як «покірність», так і «шаленство», не властиві тим, хто обрав андеграунд за свою духовну позицію;

- метою андеграунду в ЧССР є створення «другої культури», культури незалежної від офіційних комунікативних каналів [7, s. 181–182].

Другий етап (1975–1976 рр.) відзначається утвердженням андеграундної співдружності як досить замкненого культурно-мистецького анклаву, який до значної міри дистанціювався не лише від сфери «офіційної культури», але й від інших течій незалежної культури. У виступах лідерів андеграунду (Е. Бонди, Й. Вондрушки, П. Заїчека) часто з'являється колективно-суб'єктивне формулювання «ми», у розумінні протиставлення «ми» – люди, «вони» – населення, обивателі. Зазначені тенденції обумовлювалися не лише імперативом І. М. Їроуса «створити незалежну «другу культуру», але і вироками Е. Бонди типу: «Ми в андеграунді», «Єдина жива культура сьогодення – культура андеграунду». Принагідно зауважимо: ці формулювання Е. Бонди ніколи в андеграундній співдружності великого розголосу не мали, слугували більше об'єктами жарту і пародіювання.

Третій етап (1977–1980 рр.) ознаменував поступове порушення самозосередженості андеграунду. Втручання з боку державно-поліцейського апарату визначило зрушення його замкненості, «геттоїзації». Виникнення відомого чеського правозахисного об'єднання – Хартії-77 стало прямою реакцією на судовий процес над «The Plastic People of the Universe». Значна частина андеграундної співдружності підписала Хартію, серед них І. М. Їроус, С. Карасек,

В. Брабенец, Ф. Старек [11, s. 41]. Як відзначав І. М. Їроус «судовий процес над музикантами з «The Plastic People of the Universe» перетворив андеграунд у впливову політичну силу» [13, s. 112]. Солідаризація з правозахисниками обумовила певну політизацію андеграунду, що призвело до ув'язнення і еміграції низки митців.

У цей період реалізуються найцікавіші проекти «The Plastic People of the Universe» (літературно-музичні альбоми «Страстні пасхальні ігри» (1978 р.), «Як буде по смерті» (1979 р.) та «DG-307» (альбоми 1979 р. – «Дар тіням», «Губи, рот, обличчя маски»). Їх концертні презентації відбулися у будинку В. Гавела в Градечку (Трутнов) і Новій Вісці (Хомутов). У 1979 р. вийшло перше андеграундне періодичне видання – журнал «Вокно» («Vokno»), редагований Ф. Стареком (псевдонім «Чунас»). Видання стало головним інформаційним вісником андеграунду, його дистрибуторська сітка покривала усю територію ЧССР.

Четвертий етап (1980–1989 рр.) позначився зміною поколінь в середині андеграундної співдружності і прагненням певної легалізації. Первинне андеграундне братство поступово розпадається. «The Plastic People of the Universe» припиняють концертувати і стають «студійною групою». І. М. Їроус більшість часу проводить в ув'язненні, Е. Бонди переходить до приватного життя. Низка інших лідерів андеграунду (І. Немец, В. Брабенец, М. Бенеткова, П. Заїчек, С. Карасек) емігрувало з країни.

Нове покоління андеграунду складають два угруповання: так зване копіржське коло (М. Врабец, С. Остржіжек, Л. Чапек, Я. Ванек, Р. Дворжак) та об'єднання навколо журналу «Револвер-ревью» («Revolver revue») (В. Карлік, В. Кремлічка, Я. і Ф. Тополови, Д. Сіс, М. Соха, В. Брукнер, М. Глупи, Г. Фарова). Перше угруповання представляло літературно-мистецький напрям, друге – літературно-музичний. Найвідомішими музичними групами андеграунду 80-х років були «Garaž» А. Духачека, «Psi vojáci» Ф. Топола та «Narodní třída» В. Карліка і Я. Топола [7, s. 186–187].

Чимало молодих митців прагнули вийти за межі «гетто», зблизилися з іншими течіями незалежної культури, наприклад, сьомий номер «Револвер-ревью» мав підзаголовок «позагеттовий журнал». Догматично-сектанську концепцію андеграунду Е. Бонди молоде покоління не сприймає і розглядає її як обмеження. За словами

Ф. Старека «нове покоління продукувало власні ідеї, прагнуло дискусії, мало незалежну громадянську позицію» [13, s. 114]. Про прагнення андеграунду легалізувати свій статус свідчать наступні факти. Деякі групи («Ješte jsme se nerozhodli», «Z korce») виступали на празькому офіційному «Рок-фесті». Виступ «The Plastic People of the Universe» під назвою «Půlnoc» на «Рок-фесті» у 1988 р. Держбезпека припинила лише в останні хвилини перед початком концерту. У державній студії грампластини «Пантон» вийшли кілька альбомів і синглів груп та фольклорних співаків, які починали у рамках андеграундної сцени («Yo Yo Band», «Nahlas», «Psi vojaci», В. Мерта, О. Янота, Я. Буріан) [14, s. 203–204].

Упродовж 1970–1980-х років виникли і розвивалися позапразькі андеграундні співдружності, які гуртувалися навколо певних осіб чи ініціатив. Наприклад, у містах Табор (І. Земанова), Карлові Вари (М. Ірец, видавництво «Опаржени елен», М. Козелка), Теплице (Е. Вацек, журнал «ПАКО» («РАКО»)), П. Ружічка), Брно (П. Кадлец), Гавлічків Брод (П. Грабалік П. Шімон, П. Новотни), Пльзень (Я. Рампіх, П. Гошек).

Стосунки дисидентських угруповань й андеграунду еволюціонували від первісного несприйняття (полемічно висловлювалися В. Черни, І. Світак, І. Котрла, К. Палек; критикували Е. Бонди А. Марванова, Р. Палоуш, М. Громадкова, І. Грудка) до поступового взаєморозуміння і підтримки (позитивно висловлювалися В. Гавел, Я. Паточка; тісні зв'язки з андеграундом мали П. Ул, В. Мали) [7, s. 190–191].

Взаємини андеграундної співдружності з офіційними структурами (державно-партійні органи, Держбезпека) і офіційним мистецтвом були різко негативні. Переважала тенденція ігнорування цих сфер суспільного життя, іонізації та висміювання їх (наприклад, роман Е. Бонди «Інвалідні брати і сестри»). Проти політичних структур використовувалася стратегія життя в «паралельному полісі» – жити згідно власних законів у державі, привласненій ворогом. У свою чергу, офіційні митці ігнорували існування підпільних культурних ініціатив. Єдиним відомим висловлюванням (значною мірою курйозним) стосовно мистецтва андеграунду є аналіз змісту самвидавничого журналу «Вокно», здійснений професором В. Рзоунком.

Ставлення андеграундної співдружності до альтернативи і «сірої зони» було диференційованим, причому єдина позиція, очевидно, ніколи, не домінувала. З одного боку, наприклад, «акт відкинутої любові» – спалення книг Б. Грабала (у 1974 р. він, після «статті-покаяння» у журналі «Творба» («Tvorba»), отримав можливість легально публікувати свої твори), з другого – підтримка фольклористів Я. Гутки і В. Тржешняка, які прагнули уникнути підпілля [8, s. 193; 7, s. 42–43].

Висновки. Загалом, феномен андеграундної культури, власне, не виник у Чехословаччині, але й не був механічно імпортований. Це явище характерне для загальносвітового розвитку культури другої половини ХХ століття. Чехословацька культурна спільнота створила власний варіант андеграунду, розвиваючи креативні мистецькі форми.

Список використаних джерел і літератури

1. Гавел В. Заочный допрос. Разговор с К. Гвиждялой: Пер. с чеш. – М.: Новости, 1991. – 224 с.
2. Революции 1989 года в странах Центрально-Восточной Европы: взгляд через десятилетие // Славяноведение. – 1999. – № 6. – С. 3–31.
3. Alan J. Alternativni kultura jako sociologicke tema // Alternativni kultura. Příběh česke společnosti 1945–1989 / Editor J. Alan. – Praha: Lidové noviny, 2001. – S. 9–59 .
4. Československo roku 1968. Díl.1. Obrodny proces / Redaktor V. Kural. – Praha: Parta, 1993. – 207 s.
5. Havel V. Šest poznamek o kultuře // Havel V. Do různých stran. Eseje a články z let 1983–1989/ Sestavil V. Prečan. – Praha: Lidové noviny, 1990. – S. 141–152.
6. Jirous I.M. Zpráva o třetím českem hudebním obrození (úryvek) // Alternativni kultura. Příběh česke společnosti 1945–1989 / Editor J. Alan. – Praha: Lidové noviny, 2001. – S. 541–542.
7. Machovec M. Od avantgardy přes podzemí do undergroundu. Skupina edice Půlnoc 1949-1955 a undergroundový okruh Plastic People 1969–1989 // Alternativni kultura. Příběh česke společnosti 1945–1989 / Editor J. Alan. – Praha: Lidové noviny, 2001. – S. 155–199.

8. Mertl V. Tvůrčí rozpětí a přesahy šede zony // Proglas. Revue pro politiku a kulturu. – 1997. – № 3. – S. 42–43.
9. Otáhal M. K některým otázkám dějin tak zvané normalizace v českých zemích // Za svobodu a demokracii I. Odpor proti komunistické moci. Sborník / Uspořádali J. Cuhra, V. Veber. – Praha: Karolinum, 1999. – S. 117–129.
10. Otáhal M. Podíl tvůrčí inteligence na padu komunismu. Kruh nezávisle inteligence. – Brno: Doplněk, 1999. – 164 s.
11. Palouš M. Poznámky ke generačním sporům v Chartě 77 v druhé polovině osmdesátých let // Dvě desetiletí před listopadem 89. Sborník / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Praha: Maxdorf, 1993. – S. 35–44.
12. Uhl P. Alternativní společenství jako revoluční avantgarda // Charta 77. 1977–1989. Od morální k demokratické revoluci. Dokumentace / Uspořádal V. Prečan. – Scheinfeld-Schwarzenberg-Bratislava: Československé středisko nezávislé literatury-Archa. / 1990. – S. 81–88.
13. Veselý L. Underground (Charty 77) // Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989 / Ed. P. Blažek; Ústav českých dějin FF UK. – Praha: Dokořan, 2005. – S.111–118.
14. Vlček J. Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let // Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945–1989 / Editor J. Alan. – Praha: Lidové noviny, 2001. – S. 201–263.

УДК 281.9:282(477.4)«16»

Шеретюк Р. М.

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНВЕРСІЇ ГРЕКО-УНІАТІВ
ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ДО РИМО-КАТОЛИЦИЗМУ
НАПРИКІНЦІ ХVІІІ СТ.**

У статті аналізуються чинники переходу уніатів Правобережної України до «латинського закону», тобто Римо-католицької церкви наприкінці ХVІІІ ст., а також його наслідки в духовно-культурній царині.